

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра румунської та класичної філології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філологічного факультету

проф. Борис БУНЧУК

«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

КЛАСИЧНІ МОВИ В СУЧАСНОМУ РЕЛІГІЄЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ
вибіркова

Освітньо-наукова програма: Релігієзнавство

Спеціальність: 031 Релігієзнавство

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) доктор філософії

Факультет, на якому здійснюється підготовка фахівців: філологічний

Мова навчання: українська

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Класичні мови в сучасному релігієзнавчому дискурсі» складена відповідно до освітньо-наукової програми «Релігієзнавство» (спеціальність 031 «Релігієзнавство»), затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 12 від 2 вересня 2024 року)

Розробники та викладачі:

Чакал Інеса Степанівна, кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри румунської та класичної філології;

Загайська Галина Михайлівна, кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри румунської та класичної філології

Погоджено з гарантом ОП та затверджено на засіданні кафедри румунської та класичної філології

Протокол № 1 від «08» серпня 2024 року

Завідувач кафедри Крістінія ПАЛАДЯН

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Голова методичної ради

філологічного факультету Алла АНТОФІЙЧУК

1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу «Класичні мови в сучасному релігійнонауковому дискурсі» – підготовка аспірантів-релігійнознавців на основі засвоєння комплексних знань латинської і давньогрецької мов для глибшого пізнання змісту оригінальних текстів Біблії (Старого та Нового Завітів), християнської літератури апологетичного та патристичного періодів, а також для цілісного розуміння фундаментальних дефініцій релігійнонаукового дискурсу, релігійнонавчих понять і категорій, що складають його основу та теоретико-методологічний ресурс.

Вивчення класичних мов, безсумнівно, полегшує освоєння здобувачами наукового ступеня доктора філософії європейських мов, поглиблює усвідомлення ролі та місця рідної національної мови як рівноцінної мови сучасної науки в контексті загальнокультурного поступу європейської цивілізації, а також освітнього простору, сформованого класичними мовами як мовами наукового пізнання і релігійного дискурсу.

Курс передбачає: оволодіння уміннями і навичками читання, письма, засвоєння нормативної граматики, граматичного аналізу і перекладу текстів латинської і давньогрецької Біблії, патристичної літератури, формування знань про структуру обидвох класичних мов та їх лексичний склад, вміння коректно вживати релігійнонавчо-філософську та богословську термінологію латинського і давньогрецького походження, розуміння міжнародної наукової термінології, створеної на ґрунті греко-латинських елементів, шляхи проникнення латинських і давньогрецьких лексем у сучасні європейські мови, використання в усному і писемному мовленні молитов, біблеїзмів, тропарів.

Особливістю курсу є не лише отримання знань, а й формування професійних компетенцій самостійно ці знання знаходити та фахово користуватися ними у процесі написання наукових статей, дисертації та загалом у професійній діяльності.

Досягненню поставленої мети сприяє вирішення таких **завдань**:

- комплексно подати аспірантам систему теоретичних знань з фонетики, морфології, лексики, синтаксису латинської і давньогрецької мов;
- навчити здійснювати граматичний аналіз, який допомагає зробити найадекватніший, правильний і точний переклад;
- сформувати лексичний запас з обидвох класичних мов (бл. 600 кореневих слів), що дозволить здобувачеві читати та перекладати рідною мовою зі словником латинські і давньогрецькі оригінальні тексти;
- вивчити напам'ять християнські молитви, біблеїзми, тропарі, крилаті вислови, тексти з Біблії латинською і давньогрецькою мовами;
- подати релігійнонавчу термінологію і фразеологію та навчити застосовувати її в професійній діяльності.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Дисципліна спрямована на формування у здобувача вищої освіти таких результатів навчання:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та ефективного застосування сучасної методології наукового пізнання та новітніх методів наукових досліджень для реалізації власного наукового пошуку й нарощення методологічного потенціалу релігійнонавства як науки і навчальної дисципліни;

ЗК 2. Здатність працювати в міжнародному контексті: удосконалення умінь і практичних навичок застосування іноземної (англійської) мови у науково-педагогічній, організаційно-методичній та інноваційній діяльності, написанні авторських наукових праць (статей, доповідей на конференціях, інших наукових доповідей, наукових грантових, звітів про виконання індивідуального плану з навчальної та наукової роботи, автореферату, дисертації, а також праць навчально-методичного характеру).

ЗК 7. Поглиблення навичок і загальних умінь продукування нових наукових ідей, дослідницьких результатів, що ґрунтуються на безкомпромісній позиції щодо навмисного

спотворення даних, ідеологізації чи політизації науки на шкоду українській національній ідеї, етнічній ідентичності та державності.

Професійні компетентності:

С(ф)К 1. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері релігієзнавства із врахуванням соціальних, морально-етичні, економічних і правових аспектів у процесі їх розв'язання;

С(ф)К 2. Здатність аналізувати релігійні процеси та явища з позицій фундаментальних релігієзнавчих принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів.

С(ф)К 3. Здатність планувати і виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері релігієзнавства та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у фахових наукових виданнях з релігієзнавства та суміжних галузей.

Відповідно до ОПП, курс спрямований на досягнення таких *програмних результатів*:

ПРН 1. Засвоєння передових концептуальних і методологічних знань з релігієзнавства і на межі предметних галузей (теології та філософії), а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

ПРН 2. Уміння планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження з релігієзнавства та дотичних міждисциплінарних напрямів (теології та філософії) з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати українських і зарубіжних вчених у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

ПРН 6. Презентувати результати власних оригінальних наукових досліджень державною та іноземними мовами (усно і письмово), ефективно взаємодіяти з науковими спільнотами для розв'язання різноманітних фахових завдань у галузі релігієзнавства та міждисциплінарних досліджень, оприлюднювати результати досліджень в провідних міжнародних наукових виданнях і конвертувати їх в освітній процес ЗВО.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Класичні мови в сучасному релігієзнавчому дискурсі» аспірант повинен знати:

- основні віхи історії латинської та давньогрецької мови;
- правила вимови голосних, приголосних звуків та дифтонгів;
- наголос, довготу і короткість складів;
- парадигму відмінювання іменників усіх відмін;
- особливості узгодження та відмінювання прикметників усіх відмін;
- розряди займенників;
- часову систему латинського дієслова (інфекта і перфекта);
- часову систему давньогрецького дієслова (слабкі і сильні часи);
- види прислівників;
- прийменники та розуміти їх функції в реченні;
- види числівників та їх відмінювання;
- основні синтаксичні конструкції латинської і давньогрецької мови;
- види підрядних речень;
- напам'ять молитви, біблеїзми, тропарі, лексику, фразеологію;

вміти:

- читати латинською і давньогрецькою мовами;
- відмінювати іменники усіх відмін;
- узгоджувати прикметники з іменниками та відмінювати їх;
- утворювати ступені порівняння прикметників;
- відмінювати займенники різних розрядів;
- відмінювати дієслова різних дієвідмін у всіх часах;
- утворювати ступені порівняння прислівників;

- узгоджувати й відмінювати числівники;
- аналізувати речення з синтаксичними конструкціями;
- використовувати знання про узгодження часів під час аналізу складних речень;
- аналізувати і перекладати українською мовою підрядні речення;
- читати, аналізувати й перекладати (зі словником) адаптовані латинські тексти, а також оригінальні твори (Новий Завіт, християнська література);
- вміти використовувати молитви, тропарі, богословську лексику на практиці у Літургіях.

3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1-й	2	3	90	16	14	—	—	60		екзамен
Заочна	немає										

3.2. ДИДАКТИЧНА КАРТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем навчальних занять	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1
Теми навчальних занять	Модуль 1. ФОНЕТИКА, МОРФОЛОГІЯ ТА СИНТАКСИС ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ.											
Тема 1. Роль і місце класичних мов у релігієзнавстві. Віхи історичного розвитку латинської мови та її значення для релігієзнавства.	4	2				2						
Тема 2. Фонетика латинської мови. Основні правила вимови та наголошення.	5	2	1			2						
Тема 3. Морфологія латинської мови. Дієслівна система. Часи інфекта та перфекта дійсного, умовного та наказового способів активного і пасивного станів.	8	2	2			4						
Тема 4. Іменникова система латинської	8	2	2			4						

мови. Парадигма відмінювання іменників I-V відмін.												
Тема 5. Прикметникова система латинської мови. Узгодження з іменниками та відмінювання. Ступені порівняння прикметників.	6		2			4						
Тема 6. Незмінні частини мови в латинській мові (прийменник, сполучник, частка, прислівник, вигук).	2					2						
Тема 7. Займенникова система латинської мови (особові, присвійні, зворотній, займенникові прикметники, вказівні, відносні, питальні, неозначені, заперечні). Числівники.	2					2						
Тема 8. Дієслівні неособові форми латинської мови (герундій, герундив, супін, дієприкметник).	2					2						
Тема 9. Відкладні, напіввідкладні, неправильні та безособові дієслова в латинській мові.	2					2						
Тема 10. Синтаксичні конструкції латинської мови (Accusativus cum infinitivo, Nominativus cum infinitivo, Ablativus absolutus).	2					2						
Тема 11. Синтаксис	2					2						

складного речення.												
Тема 12. Систематизація та узагальнення. Читання, переклад, аналіз тексту Нового Завіту (Novum Testamentum), молитов, тропарів.	2					2						
<i>Разом за ЗМ I</i>	45	8	7			30						
Теми навчальних занять	Модуль 2. ФОНЕТИКА, МОРФОЛОГІЯ ТА СИНТАКСИС ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ.											
Тема 1. Екскурс у історію давньогрецької мови та її значення для релігієзнавства.	3	2				2						
Тема 2. Грецький алфавіт. Правила вимови і наголошення.	3	2	1			2						
Тема 3. Морфологія давньогрецької мови. Дієслово (Verbum, ΡΗΜΑ). Головні та історичні часи активного, медіального і пасивного станів дійсного, умовного, наказового і побажального способів (І дієвідміна, I-IV класи дієслів).	4	2	2			4						
Тема 4. Іменникова система давньогрецької мови (Іменник. Nomen Substantivum, ΟΝΟΜΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΝ). Парадигма відмінювання іменників I-III відмін. Особливості відмінювання	4	2	2			4						

деяких іменників III відміни (substantiva anomala).												
Тема 5. Прикметник (Nomen Adiectivum, ONOMA ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΝ). Прикметникова система давньогрецької мови. Узгодження з іменниками та відмінювання. Ступені порівняння прикметників.	4		2			4						
Тема 6. Прийменник (Praepositio, ΠΡΟΘΕΣΙΣ). Вживання з відмінками.	2					2						
Тема 7. Займенник (Pronomen, ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ). Займенникова система давньогрецької мови (особові, присвійні, зворотній, займенникові прикметники, вказівні, відносні, питальні, неозначені, заперечні).	2					2						
Тема 8. Числівник (Numerale, ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΟΝ).	2					2						
Тема 9. Контраговані дієслова (Verba	2					2						

contracta). Неправильні дієслова (verba anomala).												
Тема 10. Синтаксис відмінків. Синтаксичні конструкції давньогрецької мови (Accusativus cum infinitivo, Nominativus cum infinitivo, Genetivus absolutus).	2					2						
Тема 11. Складні речення в давньогрецькій мові.	2					2						
Тема 12. Систематизація та узагальнення. Новий завіт (Καὶνὴ Διαθήκη). Читання, переклад, аналіз.	2					2						
<i>Разом за ЗМ 2</i>	<i>45</i>	<i>8</i>	<i>7</i>			<i>30</i>						
Усього годин	90	1 6	14			60						

3.3. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1.

Тема 1.

РОЛЬ І МІСЦЕ КЛАСИЧНИХ МОВ У РЕЛІГІЄЗНАВСТВІ. ВІХИ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

Лекція – 2 год

Питання для вивчення:

1. Віхи історичного розвитку латинської мови.
2. Пам'ятки римської писемності.
3. Народно-розмовна латинська мова (sermo vulgaris) як джерело романських мов.
4. Середньовічна латина як продовження письмової латинської мови.
5. Доля латинської літературної мови після падіння Західної Римської імперії та її роль в історії європейської, світової культури.
6. Використання латинської мови у християнській літературі.
7. Латинська мова і Новий час.
8. Латинська мова і Україна.
9. Значення латинської мови для формування релігієзнавчої термінології.

Тема 2.
ФОНЕТИКА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ. ОСНОВНІ ПРАВИЛА ВИМОВИ ТА
НАГОЛОШЕННЯ

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 1 год

Питання для вивчення:

1. Загальна характеристика фонетичної системи латинської мови.
2. Латинський алфавіт.
3. Походження латинського алфавіту.
4. Основні правила вимови голосних, приголосних та дифтонгів.
5. Наголос.
6. Види вимови: класична латинська та середньовічна латинська вимова.

Тема 3.
МОРФОЛОГІЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ. ДІЄСЛІВНА СИСТЕМА. ЧАСИ ІНФЕКТА
ТА ПЕРФЕКТА ДІЙСНОГО, УМОВНОГО ТА НАКАЗОВОГО СПОСОБІВ
АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНІВ

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 2 год

Питання для вивчення:

1. Загальна характеристика морфологічної системи латинської мови.
2. Дієслівна система.
3. Часи недоконаного виду дійсного способу активного стану: Praesens, Imperfectum, Futūrum I (primum) indicativi activi.
4. Часи недоконаного виду дійсного способу пасивного стану: Praesens, Imperfectum, Futūrum I (primum) indicativi passivi.
5. Часи доконаного виду дійсного способу активного стану: Perfectum, Plusquamperfectum, Futurum II (secundum) indicativi activi.
6. Часи доконаного виду дійсного способу пасивного стану: Perfectum, Plusquamperfectum, Futurum II (secundum) indicativi passivi.
7. Наказовий спосіб теперішнього часу: Imperativus praesentis.
8. Умовний спосіб часів системи інфекта: Praesens, Imperfectum coniunctivi activi et passivi.
9. Умовний спосіб часів системи перфекта: Perfectum, Plusquamperfectum coniunctivi activi et passivi.

Тема 4.
ІМЕННИКОВА СИСТЕМА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ. ПАРАДИГМА
ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ I-V ВІДМІН

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 2 год

Питання для вивчення:

1. Загальна характеристика іменникової системи латинської мови.
2. Парадигма відмінювання іменників I відміни. Винятки роду.
3. Парадигма відмінювання іменників II відміни. Винятки роду.
4. Іменники третьої відміни (приголосний, голосний і мішаний типи).
5. Найважливіші винятки з правил про рід іменників третьої відміни.
6. Особливості відмінювання іменників третьої відміни.

7. Парадигма відмінювання іменників четвертої відміни. Винятки роду. Відмінювання іменника Iesus.
8. Парадигма відмінювання іменників п'ятої відміни.

Тема 5.

ПРИКМЕТНИКОВА СИСТЕМА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ. УЗГОДЖЕННЯ З ІМЕННИКАМИ ТА ВІДМІНЮВАННЯ. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Практичне заняття – 2 год

Питання для вивчення:

1. Загальна характеристика прикметникової системи латинської мови.
2. Прикметники першої-другої відміни.
3. Прикметники третьої відміни.
4. Узгодження з іменниками та відмінювання.
5. Ступені порівняння прикметників. Утворення вищого ступеня порівняння.
6. Особливості утворення найвищого ступеня порівняння.
7. Суплетивні ступені порівняння.
8. Описовий ступінь порівняння. Неповні ступені порівняння.

Модуль 2

Тема 1.

ЕКСКУРС У ІСТОРІЮ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

Лекція – 2 год

Питання для вивчення:

1. Екскурс у історію давньогрецької мови.
2. Періодизація грецької мови.
3. Койне – мова Нового Завіту.
4. Патристична література (твори Івана Златоуста, Василя Великого, Григорія Богослова, Орігена, Ієроніма etc.).
5. Діалекти (дорійський, еолійський, іонійський, аттичний).
6. Значення давньогрецької мови для формування релігієзнавчої термінології.

Тема 2.

ГРЕЦЬКИЙ АЛФАВІТ. ПРАВИЛА ВИМОВИ І НАГОЛОШЕННЯ

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 1 год

Питання для вивчення:

1. Давньогрецький алфавіт.
2. Правила вимови. Еразмова та Рейхлінова вимови.
3. Приголосні звуки (consonantes, σύμφωνα).
4. Голосні звуки (vocales, φωνήεντα). Дифтонги.
5. Придых (spiritus, πνεῦμα). Довгота і короткість складів.
6. Наголос (accentus, προσῶδία).
7. Проклітики (procliticae, або ἀτονα, προκλιτικά або ἄτονα).
8. Енклітики (encliticae, ἐγκλιτικά). Кінцеві звуки слова.
9. Розділові знаки (τὰ ἐπίσημα τῆς στίξεως).

Тема 3.
**МОРФОЛОГІЯ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ. ДІЄСЛОВО (VERBUM, ΡΗΜΑ).
ГОЛОВНІ ТА ІСТОРИЧНІ ЧАСИ АКТИВНОГО, МЕДІАЛЬНОГО І
ПАСИВНОГО СТАНІВ ДІЙСНОГО, УМОВНОГО, НАКАЗОВОГО І
ПОБАЖАЛЬНОГО СПОСОБІВ (І ДІЄВІДМІНА, I-IV КЛАСИ ДІЄСЛІВ)**

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 2 год

Питання для вивчення:

1. Загальна характеристика морфології давньогрецької мови.
2. Дієслово (Verbum, ΡΗΜΑ). Граматичні категорії дієслова. Основи дієслова. Словникова форма дієслова. Дієвідміна (coniugatio, συζυγία).
3. Головні та історичні часи активного, медіального і пасивного станів дійсного, умовного, наказового і побажального способів (І дієвідміна, I-IV класи дієслів):
 - Praesens activi (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium), Praesens medii et passivi (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium).
 - Imperfectum activi (indicativus), Imperfectum medii et passivi (indicativus).
 - Futurum I activi (indicativus, infinitivus, participium), Futurum I medii (indicativus, infinitivus, participium), Futurum I passivi (indicativus, infinitivus, participium).
 - Aoristus I activi (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium), Aoristus I medii (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium), Aoristus I passivi (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium).
 - Perfectum I activi (indicativus, coniunctivus, infinitivus, participium), Perfectum medii et passivi (indicativus, coniunctivus, imperativus, infinitivus, participium).
 - Plusquamperfectum I activi (indicativus), Plusquamperfectum medii et passivi (indicativus).
4. Сильні часи:
 - Aoristus II activi (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium). Aoristus II medii (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium). Aoristus II passivi (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium).
 - Futurum II passivi (indicativus, infinitivus, participium).
 - Perfectum II activi (indicativus, coniunctivus, optativus, infinitivus, participium).
 - Plusquamperfectum II activi (indicativus).

Тема 4.
**ІМЕННИКОВА СИСТЕМА ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ (ІМЕННИК. NOMEN
SUBSTANTIVUM, ΟΝΟΜΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΝ). ПАРАДИГМА ВІДМІНЮВАННЯ
ІМЕННИКІВ I-III ВІДМІН. ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНЮВАННЯ ДЕЯКИХ
ІМЕННИКІВ III ВІДМІНИ (SUBSTANTIVA ANOMALA)**

Лекція – 2 год

Практичне заняття – 2 год

Питання для вивчення:

1. Загальна характеристика іменникової системи давньогрецької мови (Іменник. Nomen Substantivum, ΟΝΟΜΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΝ).
2. Граматичні категорії іменника. Артикль (articulus, ἄρθρον). Словникова форма іменника.

3. Перша відміна іменників: жіночого роду із закінченням -η, -ης ῆ; -α, -ας ῆ; -α, -ης ῆ та чоловічого роду із закінченням -ης, -ου ὅ; -ας, -ου ὅ.
4. Друга відміна іменників: чоловічого роду із закінченням -ος, -ου ὅ, жіночого роду із закінченням -ος, -ου ῆ та середнього роду із закінченням -ον, -ου τό.
5. Іменники III відміни (основи на сонанти -λ, -ν, -ρ, губні -β, -π, -φ, гортанні -γ, -κ, -χ, передньоязикові -δ, -τ, -θ. Іменники середнього роду з основою на -τ. Іменники з основами на -ντ, -νθ, -κτ. Іменники з основами на -ρ (πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ), на -ς (γένος, αἰδώς), середнього роду на -ας, на -υ, -ου, -ω (ἰχθύς, βοῦς, ναῦς), на ι/ε, υ/ε (πόλις, ἄστυ), на ευ/ε (βασιλεύς). Особливості відмінювання деяких іменників III відміни (substantiva anomala): ἀνὴρ, γυνή, υἱός, ναῦς, κύων, γόνυ, οὖς.

Тема 5.

ПРИКМЕТНИК (NOMEN ADIECTIVUM, ONOMA EPIΘETIKON). ПРИКМЕТНИКОВА СИСТЕМА ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ. УЗГОДЖЕННЯ З ІМЕННИКАМИ ТА ВІДМІНЮВАННЯ. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Практичне заняття – 2 год

Питання для вивчення:

1. Прикметник (Nomen Adiectivum, ONOMA EPIΘETIKON). Прикметникова система давньогрецької мови. Словникова форма прикметника.
2. Прикметники першої та другої відмін на -ος, -η, -ον і -ος, -α, -ον. Прикметники другої відміни на -ος, -ον.
3. Особливості відмінювання прикметників μέγας та πολύς.
4. Прикметники III відміни (з різними основами): на сонанти, губні, гортанні, на -δ, -τ, на -ντ, на -ης, -ες, на -υς, -εια, -υ. Відмінювання прикметників ἔκων, ἄκων, πᾶς, ἅπας.
5. Узгодження та відмінювання іменників з прикметниками.
6. Ступені порівняння прикметників. Ступені порівняння прикметників з суфіксами -τερ-, -тат-.
7. Ступені порівняння з суфіксами -ιον-, -ιστ-.
8. Суплетивні ступені порівняння. Описові ступені порівняння прикметників.

3.4. ЗМІСТ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№	Тема	Завдання	Год.
Модуль 1.			
ФОНЕТИКА, МОРФОЛОГІЯ ТА СИНТАКСИС ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ.			
1	Роль і місце класичних мов у релігієзнавстві. Віхи історичного розвитку латинської мови та її значення для релігієзнавства.	<i>Дати обґрунтовані відповіді на питання:</i> 1) Роль і місце класичних мов у релігієзнавстві. 2) Віхи історичного розвитку латинської мови. 3) Пам'ятки римської писемності. 4) Народно-розмовна латинська мова (sermo vulgaris) як джерело романських мов. 5) Середньовічна латина як продовження письмової латинської мови. 6) Доля латинської літературної мови після падіння Західної Римської імперії та її роль в історії європейської, світової культури. 7) Використання латинської мови у	2

		християнській літературі. 8) Латинська мова і Новий час. 9) Латинська мова і Україна. 10) Значення латинської мови для формування релігійнознавчої термінології.	
2	Фонетика латинської мови. Основні правила вимови та наголошення.	1. <i>Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання:</i> 1) Латинський алфавіт. 2) Походження латинського алфавіту. 3) Основні правила вимови голосних, приголосних та дифтонгів. 4) Наголос. Види вимови: класична латинська та середньовічна латинська вимова. 2. <i>Виконати вправи і завдання для читання</i> ¹ (с.8-13).	2
3	Морфологія латинської мови. Дієслівна система. Часи інфекта та перфекта дійсного, умовного та наказового способів активного і пасивного станів.	1. <i>Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання:</i> 1) Утворення часів недоконаного виду дійсного способу активного стану: Praesens, Imperfectum, Futūrum I (primum) indicativi activi. 2) Утворення часів недоконаного виду дійсного способу пасивного стану: Praesens, Imperfectum, Futūrum I (primum) indicativi passivi. 3) Утворення часів доконаного виду дійсного способу активного стану: Perfectum, Plusquamperfectum, Futurum II (secundum) indicativi activi. 4) Утворення часів доконаного виду дійсного способу пасивного стану: Perfectum, Plusquamperfectum, Futurum II (secundum) indicativi passivi. 5) Наказовий спосіб теперішнього часу. 6) Утворення умовного способу часів системи інфекта: Praesens, Imperfectum coniunctivi activi et passivi. 7) Утворення умовного способу часів системи перфекта: Perfectum, Plusquamperfectum coniunctivi activi et passivi. 2. <i>Виконати вправи і завдання</i> (с.14-28, 100-122, 128-150, 248-277).	4
4	Іменникова система латинської мови. Парадигма відмінювання іменників I-V відмін.	1. <i>Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання:</i> 1) Парадигма відмінювання іменників I відміни. Винятки роду. 2) Парадигма відмінювання іменників II відміни. Винятки роду. 3) Іменники третьої відміни (приголосний, голосний і мішаний типи). 4) Найважливіші винятки з правил про рід іменників третьої відміни. 5) Особливості відмінювання іменників третьої відміни. 6) Парадигма відмінювання іменників четвертої відміни. Винятки роду. 7) Відмінювання	4

¹ Усі вправи і завдання подаються за підручником: Смольська Л., Оліщук Р., Чакал І. *Lingua Latina Theologica. Латинська мова : підручник для студентів богословського факультету. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2024. 404 с.*

		іменника Iesus. 8) Парадигма відмінювання іменників п'ятої відміни. 2. Виконати вправи і завдання (с.29-45, 53-84, 151-164).	
5	Прикметникова система латинської мови. Узгодження з іменниками та відмінювання. Ступені порівняння прикметників.	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Відмінювання прикметників першої-другої відміни. 2) Відмінювання прикметників третьої відміни. 3) Правила узгодження прикметників з іменниками та відмінювання. 4) Ступені порівняння прикметників. Утворення вищого ступеня порівняння. 5) Особливості утворення найвищого ступеня порівняння. 6) Суплетивні ступені порівняння. 7) Описовий ступінь порівняння. Неповні ступені порівняння. 2. Виконати вправи і завдання (с.46-48, 85-92, 174-197).	4
6	Незмінні частини мови в латинській мові (прийменник, сполучник, частка, прислівник, вигук).	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Загальна характеристика незмінних частин мови в латинській мові. 2) Praepositiones (Прийменники). Прийменники, які вживаються зі знахідним, орудно-місцевим та родовим відмінком. 3) Adverbia (Прислівники). Самостійні та похідні прислівники. 4) Coniunctio (Сполучник). Види сполучників за способом вживання, морфологічним складом, синтаксичними функціями. 5) Particula (Частка). Заперечні, питальні та підсилювальні частки. 6) Interiectio (Вигук). Первинні і вторинні вигуки. 2. Виконати вправи і завдання ² (с.70-71; 100-104; 124; 156-157).	2
7	Займенникова система латинської мови (особові, присвійні, зворотній, займенникові прикметники, вказівні, відносні, питальні, неозначені, заперечні). Числівники.	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Займенникова система латинської мови. Розряди займенників та їх відмінювання: pronomina personalia, possessiva, pronomen reflexivum, adiectiva pronominalia, pronomina demonstrativa, determinativa, relativa, interrogativa, indefinita, negativa. 2) Загальна характеристика числівника як частини мови. Розряди числівників: кількісні (cardinalia), порядкові (ordinalia), розділові (distributiva), прислівникові (adverbia). Утворення кількісних числівників. Відмінювання кількісних, порядкових, розділових числівників. Утворення порядкових числівників. Особливості узгодження числівників з іменниками. Римські цифри.	2

² За підручником: *Філарет (Волошин), архім.* Основи латинської мови: навчальний посібник для духовної семінарії. К.: Вид. відділ Української Православної Церкви, 2024. 224 с.

		Римський календар. 2. Виконати вправи і завдання (с.25, 49-50, 65; 72-73; 80-81; 103-104; 165-173, 198-229).	
8	Дієслівні неособові форми латинської мови (герундій, герундив, супін, дієприкметник).	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Утворення, вживання і переклад герундія та герундива українською мовою. Заміна герундія герундивом. 2) Supinum I et Supinum II. 3) Participia (Дієприкметники). Дієприкметник теперішнього часу активного стану. Дієприкметник минулого часу доконаного виду пасивного стану. Дієприкметник майбутнього часу активного стану. Дієприкметник майбутнього часу пасивного стану. 2. Виконати вправи і завдання (с.93-99, 145, 283-304; 355-358).	2
9	Відкладні, напіввідкладні, неправильні та безособові дієслова в латинській мові.	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Відкладні дієслова в латинській мові. Найуживаніші відкладні дієслова. Їх відмінювання у всіх часах. 2) Напіввідкладні дієслова в латинській мові. Їх відмінювання у всіх часах. 3) Безособові дієслова в латинській мові. Їх відмінювання у всіх часах. 4) Неправильні дієслова volo, polo, malo, fero, eo, fio, edo. 2. Виконати вправи і завдання (с.230-247, 305-333).	2
10	Синтаксичні конструкції латинської мови (Accusativus cum infinitivo, Nominativus cum infinitivo, Ablativus absolutus).	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Синтаксична конструкція Accusativus cum infinitivo). 2) Синтаксична конструкція (Nominativus cum infinitivo). 3) Синтаксична конструкція (Ablativus absolutus). 2. Виконати вправи і завдання (с.334-354).	2
11	Синтаксис складного речення.	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Підрядні речення часу з cum історичним або розповідним. 2) Складнопідрядні речення з підрядними мети і додатковими. 3) Підрядні умовні речення. 2. Виконати вправи і завдання (с.262, 278-282).	2
12	Систематизація та узагальнення. Читання, переклад, аналіз тексту Нового Завіту (Novum Testamentum), молитов, тропарів.	1. Прочитати і перекласти уривки із Нового Завіту: 1) Evangelium Secundum Matthaeum. Євангеліє від Матвія (6:1-34); 2) Evangelium Secundum Marcum. Євангеліє від Марка (1:1-45); 3) Evangelium Secundum Lucam. Євангеліє від Луки (4:1-44); 4) Evangelium Secundum Ioannem. Євангеліє від Івана (1:1-51). 2. Вивчити напам'ять молитви: "DIGNUM EST", "REX CAELESTIS", "PATER NOSTER",	2

		“AVE, MARIA”, “TRISAGION”, “CHRISTUS RESURREXIT”.	
Модуль 2. ФОНЕТИКА, МОРФОЛОГІЯ ТА СИНТАКСИС ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ.			
1	Екскурс у історію давньогрецької мови та її значення для релігієзнавства.	<i>Дати обґрунтовані відповіді на питання:</i> 1) Періодизація грецької мови. 2) Койне – мова Нового Завіту. 3) Патристична література (твори Івана Златоуста, Василя Великого, Григорія Богослова, Орігена, Ієроніма etc.). 4) Діалекти (дорійський, еолійський, іонійський, аттичний). 5) Значення давньогрецької мови для формування релігієзнавчої термінології.	2
2	Грецький алфавіт. Правила вимови і наголошення.	1. <i>Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання:</i> 1) Грецький алфавіт. 2) Правила вимови. Еразмова та Рейхлінова вимови. 3) Приголосні звуки (consonantes, σύμφωνα). 4) Голосні звуки (vocales, φωνήεντα). Дифтонги. 5) Приди́х (spiritus, πνεῦμα). Довгота і короткість складів. 6) Наголос (accentus, προσῶδία). Проклітики (procliticae, або atona, προκλιτικά або ἄτονα). Енклітики (encliticae, ἐγκλιτικά). Кінцеві звуки слова. 7) Розділові знаки (τὰ ἐπίσημα τῆς στίξεως). 2. <i>Виконати вправи і завдання для читання</i>³ (с.7-16).	2
3	Морфологія давньогрецької мови. Дієслово (Verbum, ΡΗΜΑ). Головні та історичні часи активного, медіального і пасивного станів дійсного, умовного, наказового і побажального способів (I дієвідміна, I-IV класи дієслів).	1. <i>Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання:</i> 1) Дієслово (Verbum, ΡΗΜΑ). Граматичні категорії дієслова. Основи дієслова. Словникова форма дієслова. Дієвідміна (coniugatio, συζυγία). 2) Головні та історичні часи активного, медіального і пасивного станів дійсного, умовного, наказового і побажального способів (I дієвідміна, I-IV класи дієслів): А) <i>Praesens activi</i> (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium), <i>Praesens medii et passivi</i> (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium). Б) <i>Imperfectum activi</i> (indicativus), <i>Imperfectum medii et passivi</i> (indicativus). В) <i>Futurum I activi</i> (indicativus, infinitivus, participium), <i>Futurum I medii</i> (indicativus, infinitivus, participium), <i>Futurum I passivi</i> (indicativus, infinitivus, participium). Г)	4

³ Вправи і завдання подаються за підручником: Звонська-Денисюк Л.Л. Грецька мова Нового Завіту: Підручник для Духовних навчальних закладів. К., 2000. 288 с.

		<i>Aoristus I activi</i> (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium), <i>Aoristus I medii</i> (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium), <i>Aoristus I passivi</i> (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium). Г) <i>Perfectum I activi</i> (indicativus, coniunctivus, infinitivus, participium). <i>Perfectum medii et passivi</i> (indicativus, coniunctivus, imperativus, infinitivus, participium). Д) <i>Plusquamperfectum I activi</i> (indicativus). <i>Plusquamperfectum medii et passivi</i> (indicativus). 3) Сильні часи: А) <i>Aoristus II activi</i> (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium). <i>Aoristus II medii</i> (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium). <i>Aoristus II passivi</i> (indicativus, coniunctivus, optativus, imperativus, infinitivus, participium). Б) <i>Futurum II passivi</i> (indicativus, infinitivus, participium). В) <i>Perfectum II activi</i> (indicativus, coniunctivus, optativus, infinitivus, participium). Г) <i>Plusquamperfectum II activi</i> (indicativus). 2. Виконати вправи і завдання (с.17-22, 41-47, 52-54, 61-63, 65-67, 71-73, 91-95, 109-131).	
4	Іменникова система давньогрецької мови (Іменник. Nomen Substantivum, ONOMA ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΝ). Парадигма відмінювання іменників I-III відмін. Особливості відмінювання деяких іменників III відміни (substantiva anomala).	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Іменник. Nomen Substantivum, ONOMA ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΝ. Граматичні категорії іменника. 2) Артикль (articulus, ἄρθρον). Словникова форма іменника. 3) Перша відміна іменників: жіночого роду із закінченням -η, -ης ῆ; -α, -ας ῆ; -α, -ης ῆ та чоловічого роду із закінченням -ης, -ου ὅ; -ας, -ου ὅ. 4) Друга відміна іменників: чоловічого роду із закінченням -ος, -ου ὅ, жіночого роду із закінченням -ος, -ου ῆ та середнього роду із закінченням -ον, -ου τό. 5) Іменники III відміни (основи на сонанти -λ, -ν, -ρ, губні -β, -π, -φ, гортанні -γ, -κ, -χ, передньоязикові -δ, -τ, -θ. Іменники середнього роду з основою на -т. Іменники з основами на -ντ, -νθ, -κτ. Іменники з основами на -ρ (πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ), на -ς (γένος, αἰδώς), середнього роду на -ας, на -υ, -ου, -ω (ἰχθύς, βοῦς, ναῦς), на υ/ε, υ/ε (πόλις, ἄστυ), на ευ/ε (βασιλεύς). 6) Особливості відмінювання деяких іменників III відміни (substantiva anomala): ἀνήρ, γυνή, υἱός, ναῦς, κύων, γόνυ, οὔς. 2. Виконати вправи і завдання (с.23-33, 54-61, 67-71, 73-82).	4
5	Прикметник (Nomen Adiectivum, ONOMA ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΝ).	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Прикметникова система давньогрецької мови. Словникова	4

	Прикметникова система давньогрецької мови. Узгодження з іменниками та відмінювання. Ступені порівняння прикметників.	форма прикметника. 2) Прикметники першої та другої відмін на -ος, -η, -ον і -ος, -α, -ον. 3) Прикметники другої відміни на -ος, -ον. 4) Особливості відмінювання прикметників μέγας та πολύς. 5) Прикметники III відміни (з різними основами): на сонанти, губні, гортанні, на -δ, -τ, на -ντ, на -ης, -ες, на -υς, -εια, -υ. 6) Відмінювання прикметників ἑκών, ἄκων, πᾶς, ἅπας. 7) Узгодження та відмінювання іменників з прикметниками. 8) Ступені порівняння прикметників з суфіксами -τερ-, -τατ-. 9) Ступені порівняння з суфіксами -ιον-, -ιστ-. 10) Суплетивні ступені порівняння. Описові ступені порівняння прикметників. 2. Виконати вправи і завдання (с.33-36, 56, 58-60, 69, 74, 82-87).	
6	Прийменник (Praepositio, ΠΡΟΘΕΣΙΣ). Вживання з відмінками.	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Вживання прийменників з трьома, двома і з одним відмінками та їх основні значення. 2. Виконати вправи і завдання (с.48-51).	2
7	Займенник (Pronomen, ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ). Займенникова система давньогрецької мови (особові, присвійні, зворотній, займенникові прикметники, вказівні, відносні, питальні, неозначені, заперечні).	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Займенникова система давньогрецької мови (поділ на розряди і відмінювання). 2) Особові займенники (personalia, προσωπικά). 3) Присвійні займенники (possessiva, κτητικά). 4) Займенник αὐτός, αὐτή, αὐτό. 5) Займенник ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο. 6) Взаємний займенник (reciprocum, ἀλληλοπαθητική). 7) Зворотні займенники (reflexiva, αὐτοπαθητικά). 8) Вказівні займенники (demonstrativa, δεκτικά). 9) Відносні займенники (relativa, ἀναφορικά). 10) Питальні займенники (interrogativa, ἐρωτηματικά). 11) Неозначені займенники (indefinita, ὀρίστα). 12) Співвідносні займенники (correlativa, συσχετικά) (див. с.36-41, 56-57). 2. Прочитати молитви: «Πάτερ ἡμῶν», «Βασιλεῦ οὐράνιε», Молитва Пресвятії Трійці, «Ἄξιόν ἐστιν», «Θεοτόκε Παρθένε» і «Χριστὸς ἀνέστη». Знайти у тексті займенники і охарактеризувати їх.	2
8	Числівник (Numerale, ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΟΝ).	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Кількісні числівники (numeralia cardinalia, ἀπόλυτα). 2) Порядкові числівники (numeralia ordinalia, τακτικά). 3) Числівникові прислівники (adverbia numeralia, ἀριθμητικὰ ἐπιδερήματα). 2. Виконати вправи і завдання (с.87-91).	2
9	Контраговані дієслова (Verba contracta). Неправильні	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Контраговані дієслова	2

	дієслова (verba anomala).	(Verba contracta). Відмінювання дієслів на -έω, -άω, -όω у всіх часах. 2) Неправильні дієслова (verba anomala) (V-VIII класи дієслів). 3) Дієслова II дієвідміни (I класу – δίδωμι, τίθημι, ἵημι, ἵστημι, II класу – δείκνυμι). Відмінювання у всіх часах. 2. Виконати вправи і завдання (с.96-105, 131-159).	
10	Синтаксис відмінків. Синтаксичні конструкції давньогрецької мови (Accusativus cum infinitivo, Nominativus cum infinitivo, Genetivus absolutus).	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Синтаксис відмінків. Називний відмінок. Кличний відмінок. 2) Синтаксичні функції знахідного відмінка. 3) Родовий відмінок у власній функції. Родовий відмінок у значенні аблатива. 4) Давальний відмінок у власній функції. Давальний відмінок у значенні інструментального. Давальний відмінок у значенні локатива. 5) Синтаксичні конструкції давньогрецької мови (Accusativus cum infinitivo, Nominativus cum infinitivo, Genetivus absolutus). 2. Виконати вправи і завдання (с.63, 173-192, 206-208, 213-214).	2
11	Складні речення в давньогрецькій мові.	1. Дати обґрунтовані відповіді на теоретичні питання: 1) Підрядні додаткові, або з'ясувальні речення. 2) Непряма мова. Прямі, або незалежні питальні речення. Непрямі питання, або підрядні питальні речення. 3) Підрядні речення причини. 4) Підрядні речення мети. 5) Підрядні наслідкові речення. 6) Підрядні умовні речення. 7) Підрядні допустові речення. 8) Підрядні відносні речення. 9) Підрядні речення часу. 2. Виконати вправи і завдання (с.231-251).	2
12	Систематизація та узагальнення. Новий завіт (Κατὴ Διαθήκη). Читання, переклад, аналіз.	1. Прочитати і перекласти уривки із Нового Завіту: 1) ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ. Євангеліє від Матвія (19:1-30); 2) ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ. Євангеліє від Марка (4:1-41); 3) ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ. Євангеліє від Луки (10:1-42); 4) ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ. Євангеліє від Івана (6:1-71). 2. Вивчити напам'ять молитви давньогрецькою мовою: «Πάτερ ἡμῶν», «Βασιλεῦ οὐράνιε», Молитва Пресвятій Трійці, «Ἄξιόν ἐστιν», «Θεοτόκε Παρθένε» і «Χριστὸς ἀνέστη».	2
		Всього	60

3.5. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (за власним вибором аспіранта)

1. Життя і творчість Івана Златоуста (Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (бл. 347-407).

2. Життя і творчість Василя Великого (Μέγας Βασίλειος (бл. 330-379).
3. Життя і творчість Орігена (Ὠριγένης (бл. 185-284).
4. Життя і творчість Ієроніма (340-420).
5. Життя і творчість Григорія Богослова (Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (330-390).
6. Життя і творчість Кипріяна Карфагенського (нар. бл. 200).
7. Життя і творчість Амвросія Медіоланського(340-397).
8. Життя і творчість Блаженного Августина (354-430).
9. Життя і творчість Іоанна Скота Еріугена (810-877).
10. Життя і творчість Ансельма Кентерберійського (1033-1109).
11. Життя і творчість Петро Абеляра (1079-1142).
12. Життя і творчість Альберта Великого (1193-1280).
13. Життя і творчість Фоми Кемпійського (1380-1471).
14. Життя і творчість Бонавентури (1221-1274).
15. Життя і творчість Хоми Аквінського (1225-1274).
16. Вульгата – офіційний латинський текст Святого Письма.
17. Мова Нового Завіту.
18. Релігія стародавніх греків і римлян.
19. Давньогрецька релігієзнавча термінологія.
20. Латинська релігієзнавча термінологія.

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Лекційні методи: *Лекція-візуалізація* – використання мультимедійних презентацій та схем для структурованого представлення матеріалу; *Лекція-бесіда* – діалогічний формат, що передбачає активне залучення аспірантів до обговорення теоретичних концепцій та їх практичних застосувань. Крім того, на лекціях і практичних заняттях використовуються методи пояснення, інструктаж, бесіда, навчальна дискусія, метод проблемного викладення, репродуктивний метод, перекладно-граматичний метод. Практичні заняття проводяться із застосуванням перевірок та проведенням короткотермінових контрольних робіт, поточного тестування, усного опитування.

5. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Система контролю під час поточного оцінювання: експрес-опитування; індивідуальне опитування; захист індивідуального науково-дослідного завдання ІНДЗ; презентація результатів виконання самостійної роботи; тестування; письмові роботи; проект, презентація.

Формою підсумкового контролю є екзамен. Засоби оцінювання: тести; письмові контрольні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; усні відповіді.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

навчальних досягнень здобувачів освіти з курсу

Поточне оцінювання

При виконанні запропонованих завдань до кожної теми (згідно навчальної програми) здобувач освіти може отримати кількість балів за тему відповідно до їх розподілу:

Поточне тестування та самостійна робота			Сумарна кількість балів
Модуль № 1	Модуль № 2	Кількість балів (іспит)	
T1-T12	T1-T12		
30	30		
		40	100

Максимум балів, які здобувач освіти може отримати за окремий модуль, 30 балів, з яких 15 балів – це усна відповідь (цитування напам'ять молитов та біблеїзмів) та 15 балів – письмова робота, що в загальному у ході поточного контролю складе 60 балів:

30-21 бал

Усі завдання до тем модулю аспірант виконує регулярно, якісно і граматично правильно. Оформлення письмових завдань відповідає вимогам. Аспірант на високому рівні володіє граматичним матеріалом, має власну позицію з обговорюваних питань давньогрецько-українського чи латинсько-українського перекладу, здатен аргументувати її відповідно до змісту речення. Напам'ять цитує усі програмові давньогрецькі або латинські молитви і біблеїзми.

20-11 балів

Більшість завдань до тем модулю аспірант виконує на належному рівні, граматично правильно. Оформлення письмових завдань загальному відповідає вимогам. Аспірант добре володіє граматичним матеріалом, з певними труднощами робить давньогрецько-український чи латинсько-український переклад. Напам'ять цитує більшу частину програмових давньогрецьких або латинських молитов і біблеїзмів.

10-1 бали

Завдання до тем модулю аспірант виконує не регулярно, часто робить граматичні помилки. Оформлення лише окремих письмових завдань відповідає вимогам. Аспірант погано володіє граматичним матеріалом, важко здійснює давньогрецько-український чи латинсько-український переклад. Напам'ять цитує окремі програмові молитви і біблеїзми.

Підсумковий контроль

Іспит проводиться в змішаній формі (усна відповідь + письмова робота на переклад речення):

Одне практичне завдання – письмова робота на переклад і граматичний аналіз речення – 20 балів максимум.

Одне теоретичне усне питання оцінюється у 10 балів максимум.

Одне усне питання – цитування напам'ять молитов і біблеїзмів – оцінюється у 10 балів максимум.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за курс є сумарною в межах 100 балів, які складаються з 60 балів поточного контролю та 40 балів підсумкового контролю.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

ЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти, у системі формальної освіти) ЧНУ» https://drive.google.com/file/d/1O7Chn1UqlqjW_JjybxDr-syswxxHuGOn/view у процесі вивчення дисципліни здобувачу освіти може бути зараховано до 25% балів, отриманих за результатами неформальної та / або інформальної освіти з проблем, що відповідають тематиці курсу.

6. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ:

1. Дієслівна система латинської мови. Часи інфекта та перфекта дійсного, умовного та наказового способів активного і пасивного станів.
2. Іменникова система латинської мови. Парадигма відмінювання іменників I-V відмін.
3. Прикметникова система латинської мови. Узгодження з іменниками та відмінювання. Ступені порівняння прикметників.
4. Незмінні частини мови в латинській мові (прийменник, сполучник, частка, прислівник, вигук).
5. Займенникова система латинської мови (особові, присвійні, зворотній, займенникові прикметники, вказівні, відносні, питальні, неозначені, заперечні).
6. Числівникова система латинської мови.
7. Дієслівні неособові форми латинської мови (герундій, герундив, супін, дієприкметник).
8. Відкладні, напіввідкладні, неправильні та безособові дієслова в латинській мові.
9. Синтаксичні конструкції латинської мови (Accusativus cum infinitivo, Nominativus cum infinitivo, Ablativus absolutus).
10. Синтаксис складного речення.
11. Дієслівна система давньогрецької мови. Головні та історичні часи активного, медіального і пасивного станів дійсного, умовного, наказового і побажального способів (I дієвідміна, I-IV класи дієслів).
12. Іменникова система давньогрецької мови. Парадигма відмінювання іменників I-III відмін. Особливості відмінювання деяких іменників III відміни (substantiva anomala).
13. Прикметникова система давньогрецької мови. Узгодження з іменниками та відмінювання. Ступені порівняння прикметників.
14. Прийменники та їх вживання з відмінками.
15. Займенникова система давньогрецької мови (особові, присвійні, зворотній, займенникові прикметники, вказівні, відносні, питальні, неозначені, заперечні).
16. Числівникова система латинської мови.
17. Контраговані (verba contracta) та неправильні дієслова (verba anomala).
18. Синтаксис відмінків у давньогрецькій мові.
19. Синтаксичні конструкції давньогрецької мови (Accusativus cum infinitivo, Nominativus cum infinitivo, Genetivus absolutus).

20. Складні речення в давньогрецькій мові.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Бойко Н., Миронова В.* Українсько-давньогрецько-латинський словник. 2-е вид., доп. К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2012. 271 с.
<http://www.pinax.com.ua/wp-content/uploads/2018/12/Українсько-давньогрецько-латинський-словник.pdf>
2. *Головач У., Шепель Г.* Грецька мова: койне елліністично-римського періоду. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2011. 492 с.
3. *Звонська-Денисюк Л.Л.* Грецька мова Нового Завіту: Підручник для Духовних навчальних закладів. К.: Українське Біблійне Товариство, 2000. 288 с.
<https://drive.google.com/file/d/0B-Cupk0rGFma3hNdUJQWi1STDQ/view?resourcekey=0-wYkU5t6sF5etrAo9eYPUZw>
4. *Звонська Л.Л., Шовковий В.М.* Латинська мова: Підруч. для студ. відділень класичної філології та ін. філолог. спеціальностей. К.: Книга, 2003. 528 с. (2-е вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2006. 711 с).
5. Енциклопедичний словник класичних мов / Звонська Л.Л., Корольова Н.В., Лазер-Паньків О.В. та ін.; За ред. Звонської Л.Л. – 2-ге вид. випр. і допов. К.: ВПЦ «Київський університет», 2017. 552 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Zvonska_Lesia/Entsyklopedychnyi_slovyk_klasychnykh_mov.pdf
6. *Лазер-Паньків О.В., Коцій О.М.* Давньогрецька мова в таблицях: Фонетика. Морфологія: Навчальний посібник. Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2010. 332 с.
7. *Лазер-Паньків О.В.* ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ: Давньогрецькі прислів'я та приказки: словник-довідник. К.: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2015. 447 с.
8. Латинсько-український, українсько-латинський словник / *Л.П.Скорина, О.А.Скорина*. К.: Обереги, 2004. 448 с.
9. *Лучканин С.М.* Латинські сентенції (крилаті латинські вислови) з історико-літературним коментарем: навч. посіб. із вивч. латин. афоризмів для студ. Ін-ту філол. та іст. фак. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. К.: Наук. світ, 2008. 136 с. Бібліогр.: с. 128-133.
10. *Макар І.С., Любімова О.В.* Збірник завдань для модульного контролю з латинської мови. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. 168 с.
11. *Оліщук Р.Л., Макар І.С.* Давньогрецька мова: підручник для студ. І-го курсу класич. філології та гуманіт. ф-тів вищих навч. закладів. Чернівці: Видавничий дім „Букрек”, 2015. 496 с.
12. *Оліщук Р., Чакал І.* Давньогрецько-латинсько-український молитвослов : навч.-метод. посіб. для сам. роботи студентів-богословів. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 72 с.
<https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10382>
13. *Паранько Р.* Tolle, lege. Практичний вступ до християнської латини. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2019. 232 с.
14. *Светнам Д.* Вступ до грецької мови Нового Завіту: Морфологія. Львів, 1995. 400 с.
15. *Светнам Д.* Вступ до грецької мови Нового Завіту: Морфологія. Частина 2. Списки, парадигми, реєстри, тематичний покажчик. Львів, 2001. 200 с.
16. *Смольська Л., Оліщук Р., Чакал І.* Lingua Latina Theologica. Латинська мова : підручник для студентів богословського факультету. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2024. 404 с.
<https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8978>
17. *Трофимук М.С. Трофимук О.П., Трофимук М.М.* Латинсько-український словник. Львів: СПОЛОМ, 2012. 700 с.

18. *Філарет (Волошин)*, архім. Основи латинської мови: навчальний посібник для духовної семінарії. К.: Вид. відділ Української Православної Церкви, 2024. 224 с.
19. *Цимбалюк Ю., Кобів Й., Смурова Л., Латун Л.* Біблійна мудрість у латинських афоризмах української та англійською мовами. Науково-навчальний посібник. Вінниця: НОВА КНИГА, 2003. 410 с.
20. *Чуракова Л.П.* Латинсько-український та українсько-латинський словник – понад 25 тисяч слів та словосполучень. К.: Чумацький Шлях, 2009. 617 с.
21. *Abbott-Smith G.* A Manual Greek Lexicon of the New Testament. Edinburgh, 1936. 250 p.
22. A Greek-English Lexicon compiled by H.G.Liddell and R.Scott (With a Supplement). Oxford, 1968. 2042 p.
23. *Borowska M.* Μορμολύκη: Książka do nauki języka starogreckiego. Warszawa: OBTA Wiedza Powszechna, 2002. 482 s.
24. *Decker J. Rodney.* Reading Koine Greek: An Introduction and Integrated Workbook. Michigan: Baker Academic, 2014. 704 p.
http://cdn.bakerpublishinggroup.com/processed/book-resources/files/Excerpt_9780801039287.pdf?1416669625
25. Nestle-Aland Novum Testamentum Graece et Latine. Deutsche Bibelgesellschaft, 1999. 890 p.
<https://verbodivino.es/hojear/4858/novum-testamentum-graece-et-latine.pdf>
26. *Runge, Steven E.* Discourse Grammar of the Greek New Testament: A Practical Introduction for Teaching and Exegesis. Bellingham, WA: Logos Bible Software, 2009. 384 p.
27. *Smolska L., Olishchuk R.* Lingua Latina. Pars I Morphologia. Lviv, 2003. 198 p.
28. *Ștef A.F.* Manual de Greacă Veche. Ed. a II-a, rev. și ad. București: Humanitas, 2014. 496 p.
29. The Greek New Testament / ed. by K. Aland. Stuttgart: United Bible Societies, 1994. 918 p.
30. Vetus Testamentum Graece. Stuttgart: United Bible Societies, 1994. 2167 c.
31. *Mueller H.-F.* Latin 101: Learning a Classical Language. Course Guidebook / Hans-Friedrich Mueller. Chantilly, Virginia: The Great Courses 2013. 440 p.
32. *Wilczyński S., Pobiedzińska E., Jaworska E.* Porta Latina. Podręcznik do języka łacińskiego i kultury antycznej. Warszawa: Wydawnictwo szkolne PWN, 2005. 176 s.
33. ΓΛΩΤΤΑ ἙΛΛΗΝΙΚΗ Ὡς LINGUA LATINA: Вправи і тексти для читання (Для приватного вжитку в духовних школах). Черкаси, 1998. 65 с.

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- ✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»
https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivets_koho-natsionalnoho-universytetu.pdf;
- ✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича»
https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwgb/polozhennia-chnu-pro-plahi_at-2023plusdodatky-31102023.pdf